

Bez Mira I Pod Protektoratom

Author: [IWPR Balkans](#)

Mir uspostavljen posle potpisivanja Dejtonskog sporazuma je sve ali ne i savrsen - okoncao je rat ali nije razresio sukobe u Bosni - i kao takav ne sluti na dobro Kosovu i njegovoj buducnosti.

Dok medjunarodna zajednica na sebe preuzima ogroman zadatak izgradnje trajnog mira na Kosovu, pouka iz Bosne je sledeca: ako zelite brz uspeh, bivse zaracene strane ne mogu biti ozbiljni politicki partneri umesto toga, uspostavite protektorat.

Ovo je nezvanicni savet onih koji su preuzeli ulogu sprovedjena Dejtonskog mirovnog sporazuma koji je okupio dve, ake ne i tri (bivse) zaracene partije, u uzvisenom projektu sa ciljem izgradnje nove multietnicke drzave. Iako je sam dogovor najbolje sto je moglo da se postigne u to vreme, sprovedjenje mira je puno nedostataka. Povrh svega je nezaobilazna cinjenica da sam mir ugrozava to sto nijedna strana nije dobila rat.

Time sto nije barem imenovala jednu stranu kao moralnog pobednika i sto je preko toga presla cutke, medjunarodna zajednica je dozvolila svim stranama da tvde da su pobednici i da se ponasaju kao da je njihova politika prevagnula.

Ophodeci se podjednako prema svim bivsim neprijateljima i gurajuci ih korak po korak u pravcu medjusobne saradnje, medjunarodni civilni tim se nada da ce ih navesti da se sloze o viziji Bosne koja je zamisljena u Dejtonu. Medjutim, gotovo cetiri godine posle rata, smislenog napretka jos uvek nema.

"Oni koji su sada na vlasti su manje vise isti ljudi koji su predvodile ove narode u toku rata," kaze Karlos Vestendorp, Visoki predstavnik medjunarodne zajednice u Bosni. "Mentalitet ovih lidera nece promeniti mentalitet ovdasnjih naroda. Ljudi su jos uvek uplaseni i jos uvek glasaju za svoje nacionalne predstavnike."

I Srbi i Hrvati pokusavaju da ojacaju autonomiju dva entiteta na racun bosanske drzave. U isto vreme Hrvati u okviru Federacije pokusavaju da odrze jake veze sa Hrvatskom. A obrnuto se desava sa druge strane medjuentitetske linije u Republici Srpskoj (RS) pod vodjstvom premijera Milorada Dodika.

RS je pocela da sece svoje veze sa Federalnom republikom Jugoslavijom (FRJ) i pre rata na Kosovu. Vec je uvela carinske obaveze u trgovini sa SRJ i zamenila jugoslovenski dinar bosanskom konvertibilnom markom (KM). RS takodje nastoji da uspostavi jake odnose sa ostalim trgovinskim partnerima u regionu.

Sto se njih samih tice, Bosnjaci pokusavaju da ojacaju drzavne institucije Bosne, dok ih i Srbi i Hrvati optuzuju da pokusavaju da stvore unitarnu drzavu kojom bi oni dominirali. Tri strane u Bosni su stoga na gotovo istim pozicijama kao sto su bile pre i za vreme rata. Malo je verovatno da ce se njihovi stavovi promeniti ukoliko ih medjunarodna zajednica svojim aktivnijim pristupom ne ohrabri da to i ucine.

Iako su se tri strane slozile da Bosna nastavi da bude jedna medjunarodno priznata drzava, Dejton je drzavnim institucijama dao samo minimum neophodnih ovlasčenja. Bosna ima troclano predsednistvo, savet ministara i dvodomni parlament. Medjutim, svi ovi organi su slabi upravo zbog toga sto je u svim institucijama neophodna potpuna saglasnost predstavnika svih naroda.

Bez stalnog pritiska koji vrsi Kancelarija visokog predstavnika (OHR), ova tri tela verovatno uopste ne bi funkcionisala. Zvanicnici OHR-a se jos uvek staraju da ove tri institucije odrzavaju redovne sednice,

predlazu dnevni red i savetuju o tackama koje treba ukljuciti, cak i sugerisu njihov redosled.

Neefikasnost drzavnih institucija i razlicite interese tri naroda najbolje ilustruju dve afere koje su se nedavno dogodile: izuzetno neuspesna sednica Predstavnickog doma Bosne i Hercegovine i pokusaj clana Predsednistva Zivka Radisica da se povuce slucaj genocida koji je Bosna podnela protiv SRJ pred Medjunarodnim sudom pravde u Hagu.

Predstavnicki dom B-H je odrzao svoju sestu sednicu 8. juna. Od 15 zakona koje je OHR predlozio za raspravu a zatim i usvojio, samo su dva prosla. Medju onima koji su odbijeni bio je i nacrt Zakona o uspostavljanju zajednickih policijskih snaga protiv terorizma, medjuentitetskog kriminala i trgovine drogama. Srpski delegati su bili protiv jer se oni ticu funkcionisanja Bosne na drzavnom nivou i blokali vecinu odluka.

"Nivo rasprave i ozbiljnost delegata su, iskreno receno, smesni," kaze glasnogovornica OHR-a Aleksandra Stiglmajer. "Zajednicke institucije gotovo da ne funkcionisu. Neophodne su intervencije i veliki pritisak medjunarodne zajednice da bi se postigao minimum rada. (...) Ozbiljno se pitamo da li bi neki zakon ili odluka bili usvojeni kada ih Visoki predstavnik ne bi nametnuo."

Upravni odbor Saveta za implementaciju mira, koji se sastao 15. juna u Briselu na nivou politickih direktora, je takodje bio neubicajeno kritican. "Upravni odbor zabrinjava neadekvatni nivo funkcionisanja zajednickih institucija Bosne i Hercegovine (B-H), a pogotovo Parlamenta B-H," kaze se u izjavi koju je objavio OHR posle sastanka. "Ukoliko uskoro ne dodje do znacajnog napretka, vodje Bosne i Hercegovine rizikuju da ce izgubiti finansijsku podrsku medjunarodne zajednice i (da ce prestati) njeni naponi da integriše Bosnu i Hercegovinu u Evropu."

Nastojanje clana Predsednistva Zivka Radisica da svojevolejno zaustavi slucaj genocida koji je Bosna podnela protiv SRJ pred Medjunarodnim sudom pravde u Hagu je jos recitiji. Bez toga da je informisao svoje kolege u Predsednistvu, Radisicev saradnik je 9. juna stupio u kontakt sa Sudom i izjavio da Bosna "nece nastaviti poceduru u slucaju koji se tice (...) Sprečavanja i kaznjavanja za zlocin genocida" a na osnovu toga da "nije u skladu sa stavkama sporazuma iz Dejtona i Pariza." Iako je neresen, ovaj slucaj je izazvao buru medju Bosnjacima. Radisicev cin cak nije ni legalan jer nije obezbedio saglasnost od dvojice svojih kolega u Predsednistvu.

Medjunarodni zvanicnici se ne pretvaraju da bi Bosna bila u stanju da funkcionise bez njih i da ne bi izbio rat ukoliko bi doslo do povlacenja medjunarodnog snaga koje se bave civilnom i vojnom stranom sprovođenja mira.

"Jako smo daleko od mira koji bi mogao sam da se odrzi," kaze zapadni zvanicnik koji ne zeli da bude imenovan. Medjutim, ukoliko se na trenutak zanemari jugoslovenski predsednik Slobodan Milosevic, zapadni zvanicnici nisu spremni da priznaju - ili zaista iskreno ne veruju - da nije moguće graditi mir sa istim vodjama koje su vodili Bosnu pre i za vreme rata.

"Mozda je medjunarodna zajednica sada shvatila da je problem proteklih godina bio u tome sto smo pokusavali da ukljucimo piromana u vatrogasnu brigadu time sto smo Milosevica smatrali resenjem umesto da priznamo da je on deo problema," Simon Hazelok, zamenik Visokog predstavnika za medije je rekao bosanskom nedeljniku "Ljiljan."

Bosnjacki lideri koji teze jedinstvenoj, multietnickoj Bosni sa jakim drzavnim elementima sa zavisicu posmatraju dogadjaje na Kosovu. Haris Silajdzic, sadasnji kopredsedavajuci Saveta ministara koji je bio ministar spoljnih poslova i premijer Bosne i Hercegovine u toku rata, je vise puta otvoreno zatražio upotrebu sile "kao na Kosovu" kako bi se izbeglice vratile u svoje prvobitne domove i zalozio se za promenu Dejtonskog mirovnog sporazuma da bi se stvorila funkcionalna multietnicka drzava.

"Sporazum je bio rezultat okolnosti koje su tada postojale kao i brojnih politickih kompromisa kako medju domacim snagama tako i u medjunarodnoj zajednici. To ne znaci da je idealan i u sadasnjim okolnostima (...) Situacija u Srbiji, odnosno u Jugoslaviji, predstavlja znacajnu promenu. (...) Ja vas sve pitam: Da li je logicno da se upotrebi sila da se Albanci vrate na Kosovo, a da se ne upotrebi ista ta sile da se Srbi vrate u Hrvatsku, a Bosnjaci, Srbi i Hrvati u svoje kuce u B-H?"

Za sada su mali izgledi da ce se promeniti Dejtonski mirovni sporazum. Na pitanje da li ce on ikada funkcionisati, medjunarodni zvanicnici imaju jedan odgovor: potrebno je vreme. "Sporazum je dobar," kaze Stiglmajer. "Sve je moglo da se dogodi i dogodio bi se mnogo brze da smo ovde imali protektorat. Bez njega ce biti potrebno mnogo vremena 10 godina, mozda vise. Najveci problem su ovdasnje politicke strukture, cinjenica da zemljom vladaju nacionalisticke stranke koje imaju apsolutnu moc a organizovane su kao stara komunisticka partija koja kontorolise sve sfere drustva i cija moc se zasniva na 'etnickom strahu.' "

"One mogu da se odrze na vlasti samo ukoliko ubede svoje birace da su druga dva naroda losa i opasna, da su sva ostala pitanja, kao sto je ekonomski prosperitet i vladavnina prava, od sporednog znacaja, i da samo one mogu da spasu birace iz svoje etnicke grupe od zla koje im spremaju druga dva naroda. Ove partije polako gube vlast. Mi medjunarodna zajednica - polako rusimo njihove strukture moci, a sami ljudi se koncentrisu na druge stvari. Ali, proci ce dugo, dugo vremena pre nego sto Bosna i Herzegovina dobije odgovorne vodje."

U medjuvremenu izgleda da ce Bosna nastaviti svoje bivstvovanje, dok medjunarodna zajednica obezbedjuje rad njenih zajednickih institucija ukoliko Zapad jednog dana ne izgubi interes - zato sto ne nailazi na odgovarajucu saradnju lokalnih vodja, ili zbog vaznijih zahteva na nekom drugom mestu.

Vise zapadnih diplomata u Sarajevu smatra da bi "bilo najgore ukoliko bi medjunarodna zajednica ovde ostavila snage da cuvaju mir, i prestala da gradi mir koji bi se sam odrzao i da demokratizuje zemlju. U tom slucaju Bosna bi postala geto."

Poznati ekspert za Balkan i pisac Lora Silber ukazuje da je moguc i drugaciji ali i strasniji scenario: "Promena granica bi mogla ipak da bude neizbezno resenje," ona kaze. Kao sto se dovoljno jasno pokazalo i do sada, malo je verovatno da ce se tri naroda u Bosni o tome sporazumeti bez rata - i to takvog rata u kome bi bilo jasnog pobednika.

Senad Slatina je novinar magazina Slobodna Bosna u Sarajevu.

Location: Kosovo

Focus: Balkans: Regional Reporting & Sustainable Training

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/bez-mira-i-pod-protektoratom>